

dan deniz yönünden giriş aksı üzerinde-kiler birinci katta balkon olarak devam etmektedir. Bu katta korent düzeni kullanılmıştır. Yan cephelerde ise revakların üstü kapalı mekâna dönüştürülmüştür ve ana kütleyle geçiş yuvarlatılarak sağlanmıştır. Dört cephede revak kullanımıyla yapı Palladio'nun (ö. 1580) Villa Capra'daki tasarımını hatırlatmaktadır. Bir kaide üzerine oturtulmuş olan kasır zemin kat, birinci kat ve birinci katın orta salonunun tavanını yükseltmek ve bu mekâna bol ışık sağlamak amacıyla yapılan bir çekme kattan meydana gelmektedir. Çekme katın yan cephelerine yine birer revak yerleştirilerek bu katla alt yapı arasında kütleli bir ilişki kurulmuştur.

Yapıya deniz cephesinden girildiğinde kare planın üç dikdörtgene ayrıldığı görülür. Ortadaki dikdörtgen geniş bir salondur. Yanlarda, köşelerde birer kare planlı oda ile bu odaların arasında elips biçimli mekân birimleri bulunur. Bu birimlerden sağdaki, barok üslup özellikleri gösteren bir çift merdivenle değerlendirilmiştir. Merdivenin son bulduğu birinci kattaki çıkışa, padişahın merdiveni çıkarken bendegânlar tarafından alkışlanması için parmaklıklı dar bir koridor-balkon yapılmıştır. Üst katın planı zemin katın planını tekrarlar. Salon 14 metre yükseklikteki kasetlenmiş tavanı, kemer, pencere, kapı-pilasterle oluşturulan duvar düzeni, desenli mozaik parkesi, büyük duvar aynaları ve perde kornişleriyle görkemli bir görünüme sahiptir. Eski fotoğraflardan bu salonun Avrupa üslubunda ve zengin biçimde döşendiği anlaşılmaktadır. Burası Avrupa saraylarında görülen büyük balo salonlarının tam bir benzeridir.

Diş kütlede yarım yuvarlak kemerli ve dikdörtgen çerçeveli pencerelerle dışarı açılan kasır, derzli duvar düzenine sahip olan zemin katta pencere üzerinde eşkenar dörtgenler içinde bitkisel motifli kabartmalarla, birinci katta ise pencere altında gırlantılar ve arşitravda az derin kabartmalarla bezenmiştir. Yapının köşeleri pilasterlerle daha belirgin hale getirilmiştir. Kasır mantar ağacı, ihlamur, manolya ve çam gibi çeşitli ağaçlarla oluşturulmuş bir kuru-parkla çevrelenmiştir. Kuru-parkta ayrıca dar dolambaçlı bir koridorla girilen iki küçük mekândan oluşan bir hamam bulunmaktadır. Hamamın duvarları ıstırye kabuğuyla kaplanmış ve içerideki havayı se-

rinletmesi için yukarıdan akıtılan sularla duvarlar devamlı ıslak tutulmuştur.

BİBLİYOGRAFYA:

Yıldız Albümleri, İÜ Ktp., nr. 90.407, 90.461, 90.530; *Türkiye Maarif Tarihi*, II, 446-447; Pars Tuğlacı, *Osmanlı Mimarlığında Batılılaşma Dönemi ve Balyan Ailesi*, İstanbul 1981, s. 174-177; R: Ekrem Koçu, "Beykoz Kasrı", *İst. A. V.*, 2657-2660; Pakalın, I, 215-216.

AYLA ÖDEKAN

el-BEYKÜNİYYE

(البيونية)

Beykūnī

(ö. 1080/1669 [?])

tarafından kaleme alınan

hadis usulüne dair manzum risâle.

el-Beykūniyye veya *el-Manzūmeti'l-Beykūniyye* adıyla bilinen risâlenin müellifi olan Ömer (Tâhâ) b. Muhammed b. Fettūh el-Beykūnī ed-Dimaşkī hakkında fazla bilgi yoktur.

Hadis usulüne dair otuz dört beyitten ibaret küçük bir risâle olan *el-Beykūniyye* kolay ve akıcı bir üslûba sahiptir. Hadis usulü kitapları arasında orijinal bir mahiyeti olmamakla birlikte hadis türlerini kısa ve öz bir şekilde tarif etmesiyle dikkati çeker. Kolay ezberlenebilmesi sebebiyle de sahasında şöhret bulmuştur.

el-Beykūniyye'nin belli başlı şerh ve hâşiyeleri şunlardır. 1. Abdülkâdir b. Celâleddin el-Mahallî, *Fethu'l-kâdiri'l-muğîs* (TSMK, III. Ahmed, nr. 553, 339 varak). 2. Muhammed b. Abdülbâkî b. Yûsuf ez-Zürkânî, *Şerh 'ale'l-Manzūmeti'l-Beykūniyye* (Kahire 1305, 1310); bu şerhle birlikte basılan Atıyyetullah b. Atıyye el-Uchûrî'nin hâşiyesi. 3. Câdülmevlâ diye tanınan Muhammed b. Ma'dân, *Hâşiye 'ale'l-Manzūmeti'l-Beykūniyye*. 4. Mahmud Neşâbe, *el-Behcetü'l-vaz'iyye şerhu metni'l-Beykūniyye* (Trablusşam 1328). Ayrıca esere Sıddîk Hasan Han'ın *el-'Urcûn fi şerhi'l-Beykūn*, Bedreddin el-Hasenî'nin de *ed-Dürerü'l-behiyye fi şerhi'l-Manzūmeti'l-Beykūniyye* adlarıyla birer şerh yazdıkları ve Hasan Muhammed Meşşât'ın *Beykūniyye* şerhinin Cidde'de yayımlandığı (1392/1972) kaydedilmektedir.

Risâle bazan 2-3 sayfa halinde müstakil olarak, fakat daha çok şerhleriyle birlikte defalarca basılmıştır. Özellikle Mısır'da (1273, 1276, 1297, 1302, 1306, 1322) ve Bombay'da (1274) yapılan basmaları bilinmektedir.

BİBLİYOGRAFYA:

Hâkim en-Nisâbü'rî, *Ma'rifetü'l-ülümü'l-hadîs* (nşr. Seyyid Muazzam Hüseyin), Haydarâbâd 1935 — Medine 1397/1977, nâşirin girişi; Abdülhak ed-Dihlevî, *Muqaddime fi usûli'l-hadîs* (nşr. Selmân Hüseyin en-Nedvî), Leknev 1406/1986, nâşirin girişi, s. 21; Serkîs, *Mu'cem*, I, 366, 619; Brockelmann, *GAL*, II, 396; *Suppl.*, II, 419; Abdullah Sirâceddin, *Şerhu Manzūmeti'l-Beykūniyye*, Halep 1372, s. 156; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mu'ellifin*, XII, 40; Karatay, *Arapça Yazmalar*, II, 283; Kettânî, *er-Risâletü'l-müstetrafe*, s. 218.

ALİ OSMAN KOÇKUZU

BEYLEK el-KIPÇAKİ

(XIII. yüzyıl)

Eyyûbîler ve Memlûkler devrinde

Mısır'da yaşayan

Kıpçak Türkleri'nden bir mineralog.

Hayatı hakkında klasik biyografi kitaplarında bilgi bulunmamaktadır. Kahire'de ve muhtemelen de Hama'da yaşamıştır.

1282-1283 yıllarında *Kitâbü Kenzi't-tüccâr (ticâr) fi ma'rifeti'l-ahcâr* adlı kitabı yazdı. Bu eserin seksen sekiz sayfa tutan orijinal yazma nüshası halen Bibliothèque Nationale'de bulunmaktadır (nr. 2779). Bu nüshanın harap olan ilk sayfasında eserin adı ile "İle's-sultân el-Melikü'l-Muiz (?) Muhyiddin Ya'kûb b. Ebî Bekr (....) b. Eyyûb rahimehümullah" şeklinde bir ithaf ibaresi okunmaktadır. Ancak eserin 4. sayfasında da "Efendimiz Hama sultanı Sultan el-Melikü'l-Mansûr Nâsirüddin Muhammed b. Sultân el-Muzaffer Takiyüddin Ömer b. Şâhinsâh b. Eyyûb'un kütüphanesine bu kitabımızla hizmet etmeyi düşündük" cümlesi yer almakta, bu durum ise kitabın kime ithaf edilmiş olduğu konusunda tereddüt uyandırmaktadır. Beylek bu eserinde İlkçağ düşünür ve bilimlerinden Hermes, Tyanalı Apollonios, Aristoteles ve Ptolemaios, müslümanlardan da Ali b. Hüseyin el-Mes'ûdî, Bîrûnî ve Gazzâlî gibi isimler başta olmak üzere yirmi üç yazardan iktibaslar yapmıştır. Kitapta adı en çok geçen kişi, XIII. yüzyılın ilk yarısında yaşamış olan Tîrfâşî adlı bir İslâm mineralogudur. Esasen Beylek kitabını Ahmed b. Yûsuf et-Tîrfâşî'nin (ö. 651/1253) *Ezhârü'l-efkâr fi cevâhiri'l-ahcâr* (Florence 1818 [İtalyanca tercümesi ile]; Bologne 1906; Kahire 1977) adlı eserine dayandırmıştır. Bu kitaptaki plan, takdim tarzı, bölümler, bölüm başlıkları ve eski yazarlardan alınan anekdotlar Beylek'in eserinde de aynen